

Radikal

1922'de Kürtlere söz verildi mi?

AYŞE HÜR

Türkiye / 23/01/2013

"Ahmet Türk'ün dün Akşam gazetesinde yer alan "1922'deki Kürt Reform Paketi bizim taleplerimizi karşılar" açıklaması üzerine Cumhuriyet'in ilk yıllarında Kürtlere ne sözler verildi? diye Ayşe Hür'e sorduk. Söz konusu reform paketinin hangi kaynaklarda yer aldığını ve Kürtler'e verilip de tutulmayan sözleri yazdı İngiliz arşivlerinde çalışan Robert Olson'a göre 29 Mart 1922 tarihinde, İstanbul'daki Britanya Komiseri Sir Horace Rumbold tarafından Britanya Dışişleri Bakanı Lord Curzon'a gönderilen (FO 371/7781 e 3553/96/65 arşiv numaralı) bir telgrafın ekine göre, TBMM'nin 10 Şubat 1922 tarihli celsesinde Kürtlere özerklik verecek 18 maddelik bir kanun hakkında ciddi tartışmalar yapılmış, yapılan oylamada 373 milletvekili kabul, 64 milletvekili (Olson bir yerde de 65 milletvekili diyor) ret oyu vermişti. Olson'a göre o tarihte TBMM'de 72 Kürt milletvekilinin olduğu ve tasarını destekleyen Türk milletvekilleri olduğuna göre, Kürt milletvekillerinden bir bölümü tasarıya hayır oyu vermişti. Ancak çıkan tartışmalar yüzünden konu başka oturuma ertelenmişti. Rumbold raporunu, bir daha bu konunun ele alındığını duymadığını belirterek bitiriyordu. Raporun ekinde ayrıca, 18 maddenin açılımını içeren bir yazı vardı. Bu yazıya göre ise, kanun teklifinin maddeleri gerçekten çok radikal unsurlar içeriyordu.

İngiliz arşivindeki rapor

Bu iddiayı ortaya atan Robert Olson tartışmayı sadece İngiliz arşivlerinde bulduğu rapor ve eki üzerinden yapıyor, buna karşılık meclis zabıtlarına bakıp bakmadığına dair bilgi vermiyordu. Robert Olson'dan alıntı yapan bazı Türk araştırmacılar ise, bu durumun farkına vardıkları için olsa gerek, "Türk arşivlerinde hâlâ açıklanmayan pek çok belge var" notu düşmüşlerdi. Gerçekten de henüz gün ışığına çıkmamış pek çok belge olduğu doğrudur ancak Olson'un verdiği tarih meclisin tatil olduğu cuma gününe denk geliyordu ve İngiliz belgelerinde, oturumlarda söz aldığı belirtilen Erzurum Milletvekili Salih Bey ve Mersin Milletvekili Selahaddin Bey'in katıldığı herhangi bir oturumda Kürtlere özerklik konusunun görüşüldüğüne dair bilgi yoktu. Örneğin bu iki milletvekilinin katıldığı 6 ve

7 Şubat 1922 tarihli gizli celsede 'Karadeniz limanlarına ithal olunacak mısır ve mısırunları ile İzmit Sancağı'na gelecek tahılların gümrük vergileri' görüşülmüştü. 9 Şubat 1922 tarihli gizli celsede bütçe kanunu tartışılmıştı. 10 Şubat Cuma günü görüşmelere ara verilmiş ve 11 Şubat'ta gizli celse Yunan ordularına casusluk yapan bazı kişiler hakkında görüşmelerle başlamış, yine bütçe görüşmeleriyle devam etmişti. Bu oturumlarda ise Salih Bey ve Selahaddin Bey'in adları geçmiyordu. Şubat ayındaki diğer gizli celse oturumlarında da, Karadeniz limanları, gümrükler ve bütçe meselesi ana konuları oluşturuyordu. Kısacası, o günlerde meclisin gündeminde Kürtlere özerklik (muhtariyet) konusu yoktu.

Gizli celse zabıtlarında söz konusu oturumların numaraları da birbirini izlediği için (örneğin 9 Şubat 1922 tarihli oturum 'Yüz Elli Yedinci İnikat', 11 Şubat 1922 tarihli oturum 'Yüz Elli Sekizinci İnikat' diye numaralandırılmış), arada atlanan bir oturum olduğuna dair hiç ipucu yoktu. Elbette, çok şüpheli biri, gizli celselerin de 'gizli celsesi' olduğunu iddia edebilir ancak söz konusu oturuma katıldığı iddia edilen 437 milletvekili, 23 Nisan 1920-15 Nisan 1923 arasında faaliyet gösteren Birinci Meclis'in kâğıt üzerindeki üye sayısı olup, oturumlara en fazla 365 kişinin katıldığı biliniyor. Sayı konusunu bir yana bırakırsak, oturuma katılan milletvekillerinden hiçbirinin (ki aralarında Kürt milletvekilleri de vardı) ileriki yıllarda bu konuda konuşmaması, hatıratlarında yer vermemesi akla uygun değil.

Sonuç olarak, Britanya arşivlerindeki belgenin sahte olması ihtimali az olduğuna göre, tarihçi Mete Tunçay'a göre muhtemelen Türk tarafı, 1921 Koçgiri İsyanı'ndan dolayı Kürtler konusunda Türkiye'ye baskı yapan İngilizleri yatıştırmak için uydurma bir 'özerklik' haberi sızdırmışlardı. Ancak uydurma da olsa bu belge, o tarihlerde Kürt tarafının beklentilerini ve özerklik kavramından anlaşılanları anlatması açısından dikkate alınabilirdi. Yıllardır Kürt çevrelerinin (2009'da Abdullah Öcalan ve son olarak Ahmet Türk, Kürt Reform Paketi adıyla değişti) bu belgeye atıfta bulunmaları ancak bu bağlamda anlamlı görülebilir ancak tarihsel gerçeklik açısından, böyle bir gizli celse ve böyle tasarı olduğuna dair hiçbir kanıtın olmadığını unutmamak gerekir.

'Kürt sorununu Atatürk modeli çözer'

Ahmet Türk dün Akşam gazetesine verdiği röportajda, Kürtlerin beklentileri için 10 Şubat 1922'de TBMM'de yapıldığı ileri sürülen gizli oturumu işaret ederek, "Bu oturumda tartışılan 'Kürt Reform Paketi' bizim taleplerimizi karşılar" dedi.

Kürt Reform Paketi'nde, "Türkler ve Kürtler birbirinden ayrılmaz iki halktır" ifadesinin vurgulandığını belirten Türk, "Mustafa Kemal'in de kabul ettiği paket Kürt sorununun sınır çizilmeden çözülebileceğini işaret ediyor. Burada sözü edilen Türklerin ve Kürtlerin demokrasiyi esas alan eşit yurttaşlığıdır" ifadelerini kullandı.

[METNİN TAMAMINI OKUMAK İÇİN TIKLAYIN](#)